

Avstrija se je sklicevala na upor koroških Slovencev, ki so šli takrat v partizane, in na osnovi tega so lahko izbrili člen sedem Avstrijske državne pogodbe, ki je nekakšna magna karta naše manjšinske zaščite.

Mag. Vladimir Smrtnik, pravnik, podžupan občine Bistrica nad Pliberkom, zaveden Slovenec, tudi pevec in aktiven na političnem področju.

Posnetek zaslona RTVS

MAG. VLADIMIR SMRTNIK, PODŽUPAN OBČINE BISTRICA NAD PLIBERKOM

Zaradi **DEJANJ UDBE** so nas dnevno zmerjali

Slovenstvo doma in v tujini stoji in pade z rojaki, ki negujejo naš jezik in kulturo. Pravi zgled obojega na avstrijskem Koroškem je Vladimir Smrtnik iz znamenite družine in kmetije Smrtnik v Kortah nad Železno Kaplo. Smrtnikovi so že več rodov glasbena družina, med drugim so priredili uspešnice bratov Avsenik in tudi s temi želi občudovanje. Sogovornik je spregovoril o asimilaciji slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem; poleg velikonemškega nacionalizma vidi kot glavni razlog za to uničujoče delovanje komunistične Jugoslavije.

V intervjuju pa se je dotaknil tudi nedavnih dogodkov na Peršmanovi domačiji. Pravi, da glede na zgodovinska dejstva oživiljanje neke partizanske mitologije na tem kraju ni na mestu.

 DR. JOŽE MOŽINA

Gospod Smrtnik, ko se človek vozi na avstrijsko Koroško, je zmeraj tudi malo bremena preteklosti, seveda v odnosu do tega, da je matična Slovenija to ozemlje v nekem smislu izgubila. Kako pa je, ko se zaveden koroški Slovenec pripelje v prestolnico?

To je vsekakor lep občutek, kajti veseli smo, da imamo glavno mesto samostojne države. Včasih pa je malo težavno, kar se tiče prometa; prometna situacija v Ljubljani je bila tudi danes izziv in skoraj nismo našli parkirišča.

Ste avstrijski državljani in seveda Slovenec. Kako je v primeru, ko nastopa slovenska reprezentanca proti avstrijski? Za koga navijate? Ali pa ko gre za smučanje ali skakalne športe?

To je zanimivo vprašanje, ker smo o tem vedno diskutirali tudi kot študentje, kot šolarji. Ko smo bili v dijaškem domu, kjer smo spremljali predvsem smučanje, je večina navijala za Avstrijce. Jaz pa sem vedno navijal za Bojana Križaja, Borisa Strela in za druge Slovence. To je bilo vedno tako – ponos na naše sloven-

ske smučarje in športnike, ki so odlični tudi danes.

Odraščali ste v naselju Korte na avstrijskem Koroškem, med 900 in 1.000 metri visoko. Povejte kaj več o vaši domačiji. To je zelo velika kmetija, več sto hektarjev.

To je lepa gorska kmetija v Kortah. Ime Korte prihaja iz besede korito, saj je naselje tako rekoč ujet med gore (Storžič, Grintavec, Košuta). Tam so od nekdaj živeli Smrtniki. Menda so prvi zapisi že nekje v 16. stoletju in od takrat nap-

“

Med počitnicami nismo šli na dopust, ampak smo vedno pomagali na kmetiji. V okviru tega pridejo tudi vrednote.

rej živi tam Smrtnikov rod. Odraščali smo, kot rečeno, na 1.000 metrih nadmorske višine. V šolo smo morali hoditi šest kilometrov peš na Obirsko. V takih okoliščinah nastanejo razne zanimive zgodbe, med drugim tudi pevska kultura, ki je bila pri Smrtnikih vedno zelo močna celica življenja. Že naše tete so prepevale v dekliskem sekstetu, pozneje, od leta 1985 naprej, pa tudi mi. Do tega je prišlo morda res na osnovi kmečkega stanu, saj smo ob delu, ko je bila pavza, radi zapeli.

Kako trdo, pravzaprav zahtevno kmečko okolje vpliva na formacijo človeka? Kako je vplivalo na vas?

Gotovo vpliva. Najprej – navadiš se delati. Med počitnicami nismo šli na dopust, ampak smo vedno pomagali na kmetiji in v okviru tega pridejo tudi vrednote, ki so povezane s kmečkim stanom. V tem smislu smo bili vzgojeni dokaj trdo, ampak mislim, da ni bilo nič slabega, imeli smo lepo otroštvo. Po ljudski šoli na Obirskem smo šli vsi na slovensko gimnazijo v Celovcu. Tudi to je posebnost koroških Slovencev – trudijo se, da dobijo otroci ustrezno izobrazbo. Tudi naša oče in mama sta se vedno zelo zavzemala za to, da smo šli v šole in si tako pridobili ustrezno izobrazbo. Potem pa smo šli vsak svojo pot v svet.

Ko govoriva o vzgoji, za Slovence (to je sicer stereotip) pogosto velja, da so bolj cagavi, sploh v odnosu do nemške večine. Vas pa so starši vzgojili v pogumne Slovence, take, ki se znajo postaviti zase in tudi za slovensko stvar.

Vsekakor. To je bilo za nas zelo pomembno, tudi za starše. Verjetno tudi zato, ker smo manjšina, manjšina pa se mora za svojo identiteto, za svoj obstoj bolj truditi. Naši starši so se tega zavedali in nas temu primerno vzgojili v samozavestne Slovence. To v nemškem okolju ni vedno enostavno, za nas pa nikoli ni bila težava. To nas je krepilo.

Kot pevska skupina pa smo s tem dobili tudi neko karizmo; svojo pesem smo ponesli daleč naokoli, tudi med nemško govoreče. Zelo zanimivo je bilo opazovati, kako tudi Nemci pozitivno sprejemajo slovensko pesem. Včasih so nanjo morda celo bolj ponosni kot mi sami. Povsod, kjer smo nastopali, na Dunaju, v Gradcu ali pa v Innsbrucku, smo dvotretjinsko prepevali slovensko, eno tretjino naših pesmi pa v nemščini ali v drugih jezikih.

Ali ni bilo celo tako, da so ponekod nemško govoreči rekli: »Saj ne razumemo, ampak je veliko lepše kot naše.«

Tudi to smo doživeli. Predvsem v nemških predelih Koroške smo srečali ljudi, ki so nam po koncertih govorili, da so se starši ali pa stari starši v tiste kraje priselili iz Slovenije, potomci pa so za to izvedeli šele kasneje. Zanimivo, kako so ti Slovenci skrili svojo identiteto v tem nemškem okolju. Z vidika pritiska tedanjega časa je to najbrž razumljivo. Potomci so potem seveda iskali svoje korenine in radi prihajali na naše koncerte.

Aktivni ste tudi v politiki. Na Dunaju ste doštudirali pravo, potem ste se poleg kulturnega delovanja vključili v politiko. Od kod ta želja in kaj ste želeli s tem doseči?

Železna Kapla, kjer smo bili doma, je bila znana po tem, da je na eni strani precej močno slovenska, na drugi strani pa tudi zelo razdeljena. Integracija Slovencev v večinske stranke je zelo močno uspevala. Takoj po vojni so silili, predvsem Jugoslavija, pa tudi Avstriji, koroške Slovence v večinske stranke.

To je pogosto pomenilo najprej integracijo in v drugi konsekvenci asimilacijo mnogih Slovenk in Slovencev.

To je močno občutil tudi moj oče, ki je potem v 70. letih ustanovil v Železni Kapli samostojno listo pod imenom Enotna lista. Poleg njega so mnogi drugi v drugih občinah prav tako ustanovili samostojne liste, ki so se potem združile v Klub slovenskih občinskih odbornikov. Moj oče je bil eden prvih. Z bratom sva očeta spremljala že od vsega začetka in mu tudi pomagala. Kasneje sva se z bratom aktivno vključila v to samostojno politično gibanje koroških Slovencev, ki ni sistemsko, ki je pravzaprav izven sistema. Sistem predstavlja pri nas dve večinski stranki: socialdemokrati in ljudska stranka. Vsi so nas pregovarjali, naj se vključimo v ti dve stranki, da bomo kaj dosegli – osebno, ne za narodno skupnost. Mi se temu seveda nismo hoteli vdati, zato smo šli samostojno, neodvisno pot, ki je bila pozneje, leta 1975, že pod imenom Koroška enotna lista.

Leto 1975 je bilo pravzaprav prelomno. Takrat je imela namreč Koroška enotna lista zadnjič realne možnosti, da bi samostojno vstopila v koroški deželni zbor. Glavni kandidat je bil dr. Pavle Apovnik. In zanimivo, pa verjetno tudi tipično: leva opcija te kandidature ni podprla in to je privedlo do tega, da je Apovniku zmanjkalo okoli 500 glasov za vstop v koroški deželni zbor. Če bi on tedaj vstopil v koroški deželni zbor, bi se manjšinska zastopniška struktura razvila povsem drugače; bila bi samostojna, neodvisna, demokratično legitimirana politična grupacija. Ko ni uspelo, pa se je to seveda spet začelo

“

V občini Galicija se je leta 1951 80 odstotkov občanov prišlo k slovenski narodni skupnosti, deset let kasneje pa samo še 11 odstotkov.

lomiti na več društev, ki so se pojmovala kot zastopniki koroških Slovencev. Gre za princip deli in vladaj, kar je ustrezalo tako Avstriji kot tudi Jugoslaviji. In tako je šlo naprej v škodo slovenske narodne skupnosti.

Zdaj ste odprli zelo bolečo temo. Morda bi bilo dobro, da greva na tej točki nazaj v zgodovino. Koroški Slovenci ste morali izredno veliko pretrpeti, sploh po koroškem plebiscitu leta 1920. Kako so vaši predniki, ne nazadnje tudi na kmetiji Smrtnik, preživeli dobo nacizma in kaj se je dogajalo po vojni?

To je zelo težko vprašanje, sploh zdaj, 80 let po koncu vojne. Sem potomec družin, ki so bile pregnane. Na Koroškem so želeli nacisti del, kjer je živela slovenska narodna skupnost, tako rekoč počistiti in vse zavedne Slovence izgnati. Mama je bila stara dve leti, ko je bila pregnana. Očetova družina tudi, bili so v taborišču Frauenaaurach v Nemčiji. To je povzročilo na predelu, kjer je živela slovenska narodna skupnost, upor koroških Slovencev. Na ta upor je treba gledati absolutno pozitivno, kajti brez tega upora Avstrija verjetno ne bi dobila neodvisnosti in predvsem ne člena sedem Avstrijske državne pogodbe. Avstrija se je namreč sklicevala na upor koroških Slovencev, ki so šli takrat v partizane, in na osnovi tega so lah-

ko izborili člen sedem, ki je nekakšna magna karta naše manjšinske zaščite. To je ena plat medalje. Druga plat medalje je pa politična katastrofa po drugi svetovni vojni, ko je prišlo tudi zaradi vpliva komunistične Jugoslavije do katastrofalnih napak slovenske politike. Omenim naj samo to, da so tedaj edinega člana provizorične koroške deželne vlade, dr. Jožka Tischlerja, prisilili, da je moral izstopiti iz deželne vlade; niti na prvih volitvah tik po vojni ni smel samostojno kandidirati.

Na osnovi tega je šel razvoj v popolnoma napačno smer, kajti ta leva opcija je do leta 1948, verjetno pa še do leta 1955, verjela v to, da bo južni del Koroške prešel k Jugoslaviji. Še potem ko sta se sprla Tito in Stalin, jim ni bilo čisto jasno, da bomo ostali v Avstriji in da je treba v okviru Avstrije zadeve urediti čim bolj pozitivno. To se ni zgodilo, razkosanost manjšine je šla naprej. Jugoslavija ni imela kakšnega posebnega interesa, da bi se narod okrepil; interes je bil, da bi se ideologija širila tudi v zamejstvo, žrtve vsega tega pa smo koroški Slovenci. Zato seveda ni čudno, da je asimilacija pri nas na Koroškem nadnaravno močna. Po Evropi seveda imamo primere manjšin, kjer se proces asimilacije dogaja – ampak ne tako močno kot pri nas.

Samo en primer: v občini Galicija se je leta 1951 80 odstotkov občanov prišlo k slovenski narodni skupnosti, deset let kasneje pa samo še 11 odstotkov.

To jasno kaže, kaj je v desetih letih ta politika povzročila; na eni strani pritisk nemškonacionalnih sil, Heimatdiensta in brambovcev, ki so pritiskali z vseh strani, na drugi strani pa prastrah ljudi pred komunistično Jugoslavijo. In morda, da se bo še kdaj kakšna meja spreminjala; vedno se je govorilo, da bo tam, kjer je veliko Slovencev, morda Tito porinil čez mejo in »zabasal« tisti del. S tem so strašili ljudi, ki so se potem tako rekoč odmikali od Slovencev in se asimilirali. Šlo je za pritisk z dveh strani in rezultat je, kakršen pač je.

To so izredno težke teme. Kaj je bilo za vas takrat hujše, ta nenehni velikonemški pritisk ali ta neumna, skrajno zavržna protinacionalna politika komunistične Jugoslavije?

Oboje je bila katastrofa. Predvsem smo seveda močno občutili nemškonacionalne strukture, kot so Heimatdienst in brambovci, ki so bili prisotni na vseh koncih in krajih ter so vedno jasno poudarjali, da je njihov cilj, da se slovenstvo izrine iz Koroške. Avstrijska državna pogodba v petem odstavku sedmega člena jasno pove, da bi te organizacije Avstrija morala prepovedati, pa tega seveda nikoli ni storila.

Na drugi strani pa je bilo to, kar je počela Jugoslavija, bolj subtilno. Subtilno so uganjali svojo ideološko politiko in tako rekoč preprečevali nek samo-

stojen, neodvisen politični uspeh. Ampak to so delali zelo skrito, bolj taktično, bolj prefrigano, zato tega nismo tako neposredno občutili.

Vrniva se k velikonemškemu pritisku. Avstrija se ima za demokratično državo, celo za pretežno katoliško državo. Zakaj Slovencem ne zmore zagotoviti tistega, kar jim po sedmem členu Avstrijske državne pogodbe, kot ste omenili, pripada? Letos je ravno 70 let od tega.

To je res zanimivo. Očitno je vse podrejeno nekim volilnotaktičnim interesom. Pri nas na Koroškem je bilo vedno tako; čisto vseeno, kdo je bil na oblasti, vsak je videl koroške Slovence kot tisti vehikel (sredstvo), da je lahko okrepil svojo popularnost pri večini. Če omenim samo Wagnerja, znamenitega socialdemokratskega deželnega glavarja, ki se je hvalil, da je bil svoj čas visok »Hitlerjunge«. In to mu je koristilo. Pozneje Haider ravno tako. To je bil nek populizem na ramenih koroških Slovencev.

Zaradi tega se je najbrž vsaka oblast skorajda bala narediti karkoli v korist slovenske manjšine. To je sicer absurdno, ampak tako je očitno bilo. V 70. letih je imela na primer socialdemokratska stranka, ki je menda bolj naklonjena manjšini, na deželni in zvezni ravni absolutno večino, pa ni mogla narediti niti najmanjšega premika; niti pri dvojezičnih tablah niti pri uradnem jeziku, kaj šele pri čem drugem.

“

Po moji oceni je bil namen Udbe na eni strani škodovati manjšini, na drugi strani pa morda celo, da pride do hujših spopadov na teritoriju, kjer živi slovenska narodna skupnost, kar bi bilo za nas, ki smo pač manjšina, absolutno usodno.

Celo zloglasni Haider je naredil na tem področju več.

Haider je bil klasični populist, počel je tisto, kar mu je koristilo. Uvedel je na primer manjšinski urad pri koroški de-

želni vladi, ki sem ga nekaj let vodil tudi sam. Njegov naslednik Dörfler pa je bil tisti deželni glavar, ki je omogočil kompromis o dvojezičnih tablah, skupno jih je prišlo 164. To seveda ni bilo tisto, kar smo si sami želeli, vsekakor pa je bil napredek. Tega torej ni napravil kak socialdemokratski deželni glavar, ampak deželni glavar iz vrst svobodnjakov, kar je po svoje absurd.

Zanimivo pa je, da se koroški Slovenci zelo hitro nagibamo k temu, da vsakega, ki je malo bolj desnosredinski, takoj zmerjamo z ne vem čim, pri levih smo pa zelo tolerantni; tam se pa lahko marsikaj zgodi, pa nobeden nima nič proti.

Kakšen vpliv je imelo delovanje Udbe na avstrijskem Koroškem? Njene teroristične akcije, ki jih je raziskal tudi kolega Igor Omerza, so avstrijske oblasti razkrinkale že takrat. Kako so vplivale ne samo na ugled Jugoslavije, ampak tudi na vaš položaj? Med najhujšimi zdrsji je bil seveda primer postavitve bombe v muzeju v Velikovcu, kjer je prišlo potem do sprožitve, eden od slovenskih udbovcev je bil ranjen in Avstrijci so jih razkrinkali. Udbovci so v propagandne namene razstrelili tudi nek partizanski spomenik, pa so jih prav tako našli ...

To je bila za nas katastrofa. Spomnim se, da smo se ravno tedaj, leta 1975, borili za vstop v deželni zbor, leta 1979 pa je bila spet samostojna kandidatura. Tik pred tem je Udba razstrelila muzej v Velikovcu. Čisto jasno je, da je to miniralo vsakršne možnosti slovenske liste na volitvah. Kdo pa hoče biti kakorkoli povezan s terorističnimi akcijami in čim podobnim? Res ne vem, kakšna je bila strategija teh ljudi, kaj so s tem sploh hoteli. Po moji oceni je bil namen na eni strani škodovati manjšini, na drugi strani pa morda celo, da pride do hujših spopadov na teritoriju, kjer živi slovenska narodna skupnost, kar bi bilo za nas, ki smo pač manjšina, absolutno usodno.

Takrat je bilo težko biti Slovenec. So ljudje zatajili svoje poreklo? Kako so vas zmerjali?

»Izginite dol čez Ljubelj k Titu.« Ali pa: »Kaj pa hočete, vi komunisti?« To smo vseskozi poslušali, zmerjanja so bila

na dnevnem redu. Seveda pa veliko proti temu nisi mogel reči, saj je bila nemška propaganda močna; časopisi so bili popolnoma na strani nemških nacionalnih struktur in ti so pisali o tem na dolgo in široko. Za slovensko narodno skupnost je bilo to usodno, takrat se je tako imenovani val asimilacije še enkrat ojačal; v 70., 80. letih smo izgubili ogromno ljudi, ki se niso več hoteli priznati kot del slovenske narodne skupnosti.

Nekateri so opustili slovenščino, nekateri so spreminjali priimke, verjetno pa je prihajalo celo do tega, da so postajali nasprotniki Slovencev.

Predvsem so postajali hudi nasprotniki. To je tako imenovana teorija o Vindišarjih iz obdobja okoli leta 1920. To naj bi bili avstrijsko lojalni Slovenci, mi, zavedni, naj bi bili pa Titovi komunistični Slovenci. Šlo je za ljudi, ki so skrili svojo identiteto in so morali svoje nemštvo, ki ga pravzaprav sploh ni bilo, še bolj dokazovati z nekimi protislovenskimi zadevami. Veliko teh ljudi je bilo ostrih nasprotnikov Slovencev.

Stanje v avstrijski, oziroma boljše rečeno, koroški deželni politiki je še vedno v nekem smislu protislovensko.

Ja, sicer moram priznati, da je trenutni deželni glavar, gospod Kaiser, zelo pozitiven, tudi kar se tiče slovenske narodne skupnosti. To je oseba, ki ima iz prepričanja pozitiven odnos do koroških Slovencev. Pod njim v stranki oziroma po občinah pa so še vedno do skrajnosti nastrojeni proti slovenski narodni skupnosti. Tu se ni kaj dosti spremenilo. Vedno pa imaš osebe, tudi v večinskih strankah, ki se trudijo in so pozitivne. Kaiser se poslavlja od deželne politike in prepričan sem, da bo njegov naslednik stvari spet peljal v drugo smer, kar je sicer škoda, ampak to je naša politična realnost.

Ali nemška večina - to je malo provokativno - sploh ve, da ste bili Slovenci na Koroškem prej kot oni?

Mislím, da vedo, ampak nočejo priznati. To je ena taka notranja bolečina. Če s kom diskutiraš, občutiš, da se tega zavedajo. Je pa bolje, da o tem diskutiraš kje v gozdu, kjer lahko to slišita medved in volk, drug

pa nobeden. Ampak to so zgodovinska dejstva in mimo tega ne bodo prišli.

Rekli ste, da je bilo v 70. in 80. letih težko biti Slovenec. Ste pa koroški Slovenci veliko naredili za to, da se je Slovenija osamosvojila in demokratizirala. Kakšna sprememba je bila za vas samostojna Slovenija leta 1991?

To je bil za nas praznik prve kategorije. To smo sodoživljali, tedaj smo viseli na radiu in spremljali, kako poteka vojna za Slovenijo. Na Jezerskem vrhu, tik ob naši meji, smo slišali celo topove! Še vedno pravim: ljudje, ki so izpeljali slovensko osamosvojitev, so absolutni heroji. To je nekaj velikega. In to na način, kot so to dosegli. Če danes pogledamo, kako se spreminjajo meje – s hudimi vojnami in izredno velikimi žrtvami. V Sloveniji je to uspelo, sicer tudi z žrtvami in velikim naporom, ampak vendarle na razmeroma normalen način. To je tem ljudem tistega časa uspelo. Vsaka jim čast. Ponosni smo, da imamo samostojno državo, in samo upamo, da se bo dobro razvijala naprej.

Če pogledate iz tujine, kjer se morate za slovensko identiteto boriti: ali menite, da dovolj spoštujemo svoj jezik in kulturo?

Če povem čisto pošteno: ko gledam aktualno situacijo, potem včasih boli, da enostavno ni pozitivnega odnosa do tega. Včasih imam seveda vtis, da so ljudje ali zavedeni ali pa ne vedo, kako je dejansko bilo. Še vedno mislijo, da je bila Jugoslavija boljša opcija. To vedno znova slišim, ampak se čudim ljudem, ki to govorijo. Tudi mi na avstrijskem Koroškem smo na-

“

Antifa je skrajna levoekstremistična skupina, ki ji ne gre za neko »spominjanje« na tragične dogodke polpretekle zgodovine, pač pa samo za ustvarjanje napetosti in podžiganje proti vsemu, kar ni levo ekstremno.

Kako komentirate sedaj tako razvpiti Antifa tabor in racijo avstrijske policije na domačiji Peršman?

Kar se tega tiče, sem mnenja, da spominski kraj in spominski muzej nista primerni mesti za tabor nekih skrajnih skupin. Antifa, to vemo, pa je skrajna levoekstremistična skupina, ki ji ne gre za neko »spominjanje« na tragične dogodke polpretekle zgodovine, pač pa samo za ustvarjanje napetosti in podžiganje proti vsemu, kar ni levo ekstremno.

Kakšen pa je pravzaprav zgodovinski okvir tragedije, zločina, ki se je tam zgodil aprila 1945?

O tej tragediji pri Peršmanu je bilo že ogromno napisanega in povedanega. Kljub številnim raziskavam dogodka okoliščine tragedije, kjer je umrlo 11 nedolžnih lju-

dreč doživljali, kako so tedaj Slovenci hodili gor, ker je primanjkovalo vsega; ker je bila inflacija grozna, ker ni bilo kave, saharina, banan, ničesar. Potem se pa govori: v Jugoslaviji je bilo vse boljše. Ne vem, ali je to neka propaganda, ki ljudi tako zaslepi, ali kaj drugega. Na vsak način bi si človek želel malo več ponosa. Da imamo Slovenci samostojno državo, je velika stvar. Ne glede na to, kje živimo, moramo vsi gledati na to, da bo ta država imela mesto, ki ji pravzaprav gre.

Dotakniva se vašega pevskega repertoarja, ki je bil tudi zanimiv. Šlo je za koroške narodne pesmi s priredbami in pa tudi Avsenikove skladbe.

Mi smo bili v bistvu prvi, ki smo Avsenika zapeli vokalno. V Sloveniji ni bilo nobene skupine, ki bi si upala Avsenika peti vokalno. Potem pa se je pripetilo nekaj nepričakovanega. Pesmi smo posneli, ampak smo Slavka pozabili vprašati, ali to sploh smemo narediti. Slišali smo, da je bil malo nejevoljen, ampak je rekel, naj mu pridemo dol k Jožovcu zapet. In smo šli k njemu in mu te pesmi peli. Bil je popolnoma navdušen in nikoli ni bilo več besede o tem, da nobeden ni vprašal, ali lahko posnamemo.

di, niso bile nikoli dokončno razčiščene. Kar je nesporno, je to, da je prišlo na dan tragedije najprej v okolici domačije Peršman do strelskega spopada med enoto SS-ovcev in partizani, ki so se takrat zadrževali v neposredni bližini domačije. Pri tem spopadu ni bilo žrtev! Partizani so se nato umaknili nazaj v hosto, SS-ovci pa so odšli naprej proti Železni Kapli. Za marsikoga povsem nerazumljivo pa je, da naj bi se nekaj ur kasneje potem dva, morda trije SS-ovci vrnili na Peršmanovo domačijo in tam povzročili ta grozni masaker. Kaj naj bi bil motiv za to, da so se vrnili nekaj ur po spopadu in pokončali celo nedolžno družino, ne bo nikoli povsem razjasnjeno. Kakorkoli že je res bilo, pa ostaja vendarle povsem nerazumljivo, da številčno močna enota partizanov, ki se je zadrževala v bližini, napadeni družini ni prišla na pomoč. Osebo ob vseh teh zgodovinskih dejstvih menim, da oživiljanje neke partizanske mitologije na tem kraju ni na mestu.

Priredbe Avsenika brez instrumentalne spremljave so pri nas medtem že ponarodele in jih pojejo številni drugi. To ni kar tako, na to smo ponosni. To je tedaj priredil dr. Engelbert Logar, res mu vsaka čast. Mi pa smo jih potem v tem stilu zapeli.

Predstavljam si, da so bile posebej popularne tudi med nemško govorečimi.

Tudi tam. Avsenik je imel seveda precej pesmi prevedenih tudi v nemščino. Mi smo bili toliko konsekvantni, da Avsenika v celoti v nemščini nismo peli. V kakšnem nemškem kraju smo njegove pesmi začeli v slovenščini, zaključili pa v nemščini. Navdušenje je bilo res izjemno.

**Spoštovani gospod Vladimir Smrtnik, hvala vam za jasno besedo o preteklosti in sedanosti, tudi za informacijo o tragediji na Peršmanovi domačiji. Hvala vam za zgled in pogum. Na takih, kot ste vi, sloni slovenstvo, tako v za-
mejsstvu kot tudi doma.**

Intervju si lahko v celoti ogledate na RTVS povezavi: <https://365.rtvsl.si/arhiv/intervju/175150077>.